Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (kümnes koda)

8. mai 2025 *

Eelotsusetaotlus – Liidu kodakondsus – ELTL artikkel 20 – Õigus vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil – Sellise kolmanda riigi kodaniku tuletatud elamisõigus, kes peab ülal liidu kodanikust alaealist last – Sõltuvussuhe – Tuletatud elamisõiguse laad – Tekkimise aeg – Kohustus saada tagantjärele viisa kolmandas riigis

Kohtuasjas C-130/24,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Verwaltungsgericht Düsseldorfi (Düsseldorfi halduskohus, Saksamaa) 16. jaanuari 2024. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 16. veebruaril 2024, menetluses

YC

versus

Stadt Wuppertal,

EUROOPA KOHUS (kümnes koda),

koosseisus: koja president D. Gratsias, kohtunikud E. Regan (ettekandja) ja J. Passer,

kohtujurist: R. Norkus,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

– Saksamaa valitsus, esindajad: J. Möller ja R. Kanitz,

– Taani valitsus, esindajad: D. Elkan, M. Jespersen ja C. Maertens,

– Kreeka valitsus, esindaja: T. Papadopoulou,

– Madalmaade valitsus, esindajad: M. K. Bulterman ja A. Hanje,

– Euroopa Komisjon, esindajad: E. Montaguti ja J. Vondung,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

arvestades pärast kohtujuristi ärakuulamist tehtud otsust lahendada kohtuasi ilma kohtujuristi ettepanekuta,

on teinud järgmise

kohtuotsuse

1 Eelotsusetaotlus käsitleb ELTL artikli 20 tõlgendamist.

2 Taotlus on esitatud kolmanda riigi kodaniku YC ja Stadt Wuppertali (Wuppertali linn, Saksamaa) vahelises kohtuvaidluses seoses elamisloa väljastamisega perekonna taasühinemiseks.

Õiguslik raamistik

3 30. juuli 2004. aasta seaduse välismaalaste liitvabariigi territooriumil elamise, töötamise ja integratsiooni kohta (Gesetz über den Aufenthalt, die Erwerbstätigkeit und die Integration von Ausländern im Bundesgebiet – Aufenthaltsgesetz) (*BGBl.* 2004 I, lk 1950) põhikohtuasja asjaoludele kohaldatavas redaktsioonis (edaspidi „AufenthG“) on §-s 5 „Elamisloa andmise üldtingimused“ sätestatud:

„(1) Elamisloa andmise tingimuseks on üldjuhul, et

[…]

2. puudub huvi isik riigist välja saata;

[…]

(2) Lisaks on elamisloa, ELi sinise kaardi, tähtajalise elamisloa ettevõtjasiseseks üleviimiseks (ICT-kaardi), alalise elamisloa või pikaajalise elaniku ELi elamisloa andmise tingimuseks, et välismaalane

1. on riiki sisenenud nõutava viisaga ja

2. on [elamisloa] andmiseks asjakohased andmed esitanud juba viisataotluses.

Esimeses lauses ette nähtud nõudest võib loobuda, kui täidetud on tingimused, mis annavad õiguse elamisluba saada, või kui konkreetse juhtumi eriliste asjaolude tõttu ei ole mõistlik nõuda viisamenetluse tagantjärele läbimist. […]“.

4 AufenthG § 28 „Perekonna taasühinemine Saksa kodanikega“ lõikes 1 on sätestatud:

„Elamisluba antakse

[…]

3. alaealise vallalise Saksa kodaniku välismaa kodanikust vanemale isikuhoolduseks,

kui Saksa kodaniku harilik viibimiskoht on Saksamaa Liitvabariigi territooriumil. Erandina § 5 lõike 1 punktist 1 tuleb see anda esimese lause punktides 2 ja 3 nimetatud juhtudel. Elamisluba tuleb üldjuhul anda esimese lause punktis 1 nimetatud juhtudel, tehes erandi § 5 lõike 1 punktist 1.“

5 AufenthG § 95 „Karistusnormid“ lõikes 1 on sätestatud:

„Vabadusekaotusega kuni üks aasta või rahatrahviga karistatakse isikut, kes

[…]

2. viibib liitvabariigi territooriumil ilma § 4 lõike 1 esimeses lauses ette nähtud elamisloata, kui

a) tema lahkumiskohustuse sundtäitmise tähtaeg on saabunud,

b) talle ei määratud lahkumiskohustuse vabatahtliku täitmise tähtaega või see tähtaeg on möödunud ja

c) tema väljasaatmine ei ole peatatud;

[…]“.

Põhikohtuasi ja eelotsuse küsimused

6 Poola Vabariigi välisesindus kolmandas riigis väljastas 25. septembril 2019 põhikohtuasja kaebajale õpinguteks pikaajalise viisa, mis kehtis kuni 23. septembrini 2020.

7 Põhikohtuasja kaebaja sisenes selle viisaga 28. septembril 2019 Schengeni alale ja alustas õpinguid Poolas.

8 Pärast Poolast Saksamaale sisenemist registreeris põhikohtuasja kaebaja 1. augustil 2020 oma elukoha Wuppertali linnas.

9 Wuppertali linn palus 6. novembril 2020 põhikohtuasja kaebajal viivitamatult riigi territooriumilt lahkuda. Seda palvet ei täidetud, lisaks ei olnud asjaomane isik enam kättesaadav elukohateates märgitud aadressil.

10 Põhikohtuasja kaebajal sündis 24. septembril 2021 laps, kellel on oma isa kaudu Saksa kodakondsus.

11 Põhikohtuasja kaebaja elab lapsega koos ja talle üksinda kuulub hooldusõigus. Lapse isa maksab elatist, kuid tal on lapsega vähe kontakti, ta külastab teda ainult nädalavahetustel ja töö tõttu ei ole tal võimalik lapse eest hoolitseda nädalate kaupa.

12 Põhikohtuasja kaebaja taotles 12. aprillil 2022 Wuppertali linnalt elamisloa väljastamist hooldusõiguse eesmärgil.

13 Kuna Wuppertali linn jättis selle taotluse kohta otsuse tegemata, esitas põhikohtuasja kaebaja 13. detsembril 2022 kaebuse Verwaltungsgericht Düsseldorfile (Düsseldorfi halduskohus, Saksamaa), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus, et saada otsus enda taotluse kohta.

14 Wuppertali linna sõnul on põhikohtuasja kaebajale elamisloa andmine välistatud, sest 2020. aasta detsembrist 2021. aasta juunini oli ta ebaseaduslikult kättesaamatu ja pani sellega toime AufenthG § 95 lõike 1 punktis 2 ette nähtud süüteo koosseisule vastava teo. Sellest tuleneb huvi tema väljasaatmise vastu riigi territooriumilt vastavalt AufenthG § 5 lõike 1 punktile 2, millega oleks vastuolus elamisloa väljastamine ja millest ei ole võimalik erandit teha.

15 Samuti väitis Wuppertali linn, et elamisloa andmine eeldab riigi territooriumile sisenemist nõutava viisa alusel, mida käesoleval juhul ei toimunud. Lisaks võib põhikohtuasja kaebajalt mõistlikult nõuda, et ta lahkuks Saksamaa territooriumilt, et alustada tagantjärele viisa andmise menetlust oma päritoluriigis, kuna selline nõue ei ohusta lapse parimaid huve, arvestades menetluse lühikest – vähem kui üks kuu – kestust. Lõpuks ei ole täidetud ka ELTL artikli 20 alusel tuletatud elamisõiguse andmise tingimused. Viisamenetluse algatamiseks ühise lahkumise korral peaks laps, kellel ei ole koolikohustust, Euroopa Liidu territooriumilt lahkuma vaid lühikeseks ajaks, mistõttu see ei mõjuta selle sättega antud õiguse põhiolemust. Lisaks oleks aktsepteeritav, kui lapse ja isa suhtlus katkeks vähem kui üks kuu kestvaks ajavahemikuks.

16 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kohustas 23. novembri 2023. aasta osaotsusega Wuppertali linna andma põhikohtuasja kaebajale AufenthG § 28 lõike 1 punkti 3 alusel perekonna taasühinemiseks elamisloa, mis kehtib alates selle kohtuotsuse tegemise kuupäevast.

17 Sellele kuupäevale eelnenud ajavahemiku osas (edaspidi „kõnealune ajavahemik“) leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et on tõendatud, et põhikohtuasja kaebajale elamisloa andmine on riigisisese õigusega vastuolus, sest sel ajavahemikul oli huvi tema väljasaatmise vastu, kuna ta viibis Saksamaa territooriumil ebaseaduslikult. Välistatud on ka elamisloa andmine humanitaarkaalutlustel.

18 Seetõttu leiab eelotsusetaotluse esitanud kohus, et käesoleval juhul on oluline teha kindlaks, kas kõnealusel ajavahemikul tekkis ELTL artiklil 20 põhinev tuletatud elamisõigus, ning jaatava vastuse korral tuvastada, kas selline õigus tekkis automaatselt liidu õiguse alusel ja millisest hetkest alates selline õigus tekkis.

19 Esimesena, mis puudutab ELTL artiklil 20 põhineva riigis elamise õiguse olemasolu, siis märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et liikmesriigi kohtupraktika ühe osa kohaselt on sellise õiguse saamise tingimused täidetud alles siis, kui viisamenetlust ei saa tagantjärele mõistlikul viisil lühikese, usaldusväärselt piiratud ajavahemiku jooksul läbida. See kohtupraktika põhineb 8. mai 2018. aasta kohtuotsuse K. A. jt (perekonna taasühinemine Belgias), C-82/16, EU:C:2018:308, punkt 58) *a contrario* tõlgendusel, sest selles kohtuotsuses leidis Euroopa Kohus, et ELTL artikliga 20 taotletava eesmärgiga on vastuolus sundida kolmanda riigi kodanikku „määramata ajaks“ liidu territooriumilt lahkuma.

20 Eelotsusetaotluse esitanud kohtul on sellise tõlgenduse osas siiski kahtlusi. Eelkõige märgib ta, et 5. mai 2022. aasta kohtuotsuses Subdelegación del Gobierno en Toledo (pereliikme elamisõigus – ebapiisavad vahendid), C-451/19 ja C-532/19, EU:C:2022:354, punkt 48) näib Euroopa Kohus rõhutavat asjaolu, et ELTL artiklist 20 tuletatud elamisõiguseks piisab pelgalt tuvastamisest, et kolmanda riigi kodanikule, kes on liidu kodaniku pereliige, ei saa anda riigis elamise õigust riigisisese õiguse või liidu tuletatud õiguse alusel, kui lisandub asjaolu, et kolmanda riigi kodaniku

ja selle liidu kodaniku vahel on sõltuvussuhe, mille tõttu oleks see liidu kodanik oma kolmanda riigi kodanikust pereliikme liidu territooriumilt väljasaatmise korral sunnitud lahkuma liidu territooriumilt. Ühtlasi nähtub Euroopa Kohtu 22. juuni 2023. aasta kohtuotsusest Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Madalmaade kodanikust alaealise lapse Tai kodanikust ema) (C-459/20, EU:C:2023:499, punkt 30) ja 27. aprilli 2023. aasta kohtuotsusest M. D. (Ungarisse sisenemise keeld) (C-528/21, EU:C:2023:341, punkt 59), et ELTL artikliga 20 antud liidu kodaniku staatusega seotud elementaarsel isiklikul õigusel vabalt liikuda ja elada liikmesriikide territooriumil, kui asutamislepingus ja selle rakendusmeetmetes sätestatud piirangutest ja tingimustest ei tulene teisiti, puudub ilma liidu territooriumile sisenemise õiguseta igasugune väärtus.

21 Teisena soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ELTL artiklist 20 tulenev tuletatud elamisõigus tuleb „anda“ liikmesriikide pädevuse alusel või on see õigus juba tekkinud liidu õiguse alusel. Suuremast osast riigisisesest kohtupraktikast nähtub, et ELTL artiklist 20 tulenev elamisõigus tekib vahetult liidu õiguse alusel ja liikmesriigi pädevad asutused peavad seda oma aktiga üksnes kinnitama.

22 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kahtleb selles. Ta kaldub arvama, et ELTL artiklist 20 tulenev õigus ei teki vahetult liidu õiguse alusel, vaid selle peavad õigusi andva aktiga andma liikmesriigi pädevad asutused. Eelotsusetaotluse esitanud kohus märgib, et Euroopa Kohtu praktikas eristatakse seda, kuidas tekivad liidu õigusest tulenevad riigis elamise õigused.

23 Mis puudutab nõukogu 15. oktoobri 1968. aasta määruse (EMÜ) nr 1612/68 töötajate liikumisvabaduse kohta ühenduse piires (EÜT 1968, L 257, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 15) artiklist 12 tulenevaid riigis elamise õigusi, siis on Euroopa Kohus 17. septembri 2002. aasta kohtuotsuses Baumbast ja R (C-413/99, EU:C:2002:493, punkt 75) otsustanud, et see säte võimaldab vanemal, kes lapsi tegelikult hooldab, nendega koos elada, olenemata tema kodakondsusest. Samamoodi 19. oktoobri 2004. aasta kohtuotsuses Zhu ja Chen (C-200/02, EU:C:2004:639, punkt 47), mis puudutas EÜ artiklit 18, mis vastab ELTL artiklile 21, ning nõukogu 28. juuni 1990. aasta direktiivi 90/364/EMÜ elamisõiguse kohta (EÜT 1990, L 180, lk 26; ELT eriväljaanne 20/01, lk 3), milles Euroopa Kohus leidis, et liidu õigus võimaldab kolmanda riigi kodanikust vanemal, kes lapsi tegelikult hooldab, elada koos lapsega vastuvõtvas liikmesriigis. Seevastu 8. märtsi 2011. aasta kohtuotsuses Ruiz Zambrano (C-34/09, EU:C:2011:124) nägi Euroopa Kohus ette negatiivse kriteeriumi, mille kohaselt on ELTL artikliga 20 vastuolus see, kui liikmesriigid keelduvad riigis elamise õiguse ja tööloa andmisest. Sellest tuleneb, et liidu õigus ei anna otseselt luba riigis elada, sest liikmesriikidel võib olla õigus keelduda sellise õiguse andmisest.

24 Kolmandana, kuivõrd riigis elamise õigus tuleneb liidu õigusest, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, millisest hetkest see õigus tekib. Selles kontekstis küsib ta, kas ELTL artikli 20 alusel riigis elamise õiguse tekkimine eeldab eelnevat taotlust, nagu võib aru saada Euroopa Kohtu 8. mai 2018. aasta kohtuotsusest K. A. jt (perekonna taasühinemine Belgias) (C-82/16, EU:C:2018:308, punkt 57). Samuti on võimalik, et põhikohtuasja kaebaja riigis elamise õigus tekkis lapse sünniga või siis, kui on tuvastatud, et riigis elamise õigust ei saa anda liikmesriigi õiguse või liidu teisese õiguse alusel. Need küsimused tekivad ka siis, kui ELTL artiklist 20 tulenev riigis elamise õigus peaks tekkima pädevate riigisiseste asutuste otsuse alusel.

25 Neil asjaoludel otsustas Verwaltungsgericht Düsseldorf (Düsseldorfi halduskohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas ELTL artiklist 20 tulenev riigis elamise õigus sõltub sellest, kas liikmesriigi elamisloa väljastamiseks seaduses ette nähtud viisamenetlust on võimalik viia läbi tagantjärele mõistlikult lühikese, usaldusväärselt piiratud ajavahemiku jooksul?

2. Kas ELTL artiklist 20 tulenev riigis elamise õigus tekib liidu õiguse alusel, nii et liikmesriigi ametiasutused peavad seda üksnes kinnitama või peavad liikmesriigi ametiasutused andma sellise elamisõiguse õigusi andva aktiga?

3. Kui riigis elamise õigus tekib automaatselt liidu õiguse alusel, siis millisel hetkel see õigus tekib?

4. Kui riigis elamise õiguse peavad andma liikmesriigi ametiasutused, siis millisest hetkest tuleb see tagasiulatuvalt anda?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Teine küsimus

26 Teise küsimusega, mida tuleb analüüsida esimesena, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et tuletatud elamisõigus, mis on selle sätte alusel liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikul, tuleneb otseselt liidu õigusest, mistõttu liikmesriigi pädevate asutuste poolt sel alusel väljastatud elamisluba ei ole olemuselt õigusi andev akt.

27 Tuleb märkida, et väljakujunenud kohtupraktika järgi esineb väga erilisi olukordi, kus hoolimata sellest, et kolmandate riikide kodanike riigis elamise õigust käsitlev teisene õigus ei ole kohaldatav ja asjaomane liidu kodanik ei ole kasutanud oma liikumisvabadust, tuleb riigis elamise õigus siiski anda kolmanda riigi kodanikule, kes on nimetatud liidu kodaniku pereliige, kuna muidu kaotaks liidu kodakondsus oma soovitava toime, sest sellise õiguse andmisest keeldumise tõttu oleks see kodanik tegelikult kohustatud lahkuma kogu liidu territooriumilt, mille tagajärjel jääks ta ilma võimalusest tegelikult kasutada põhilisi liidu kodakondsusest tulenevaid õigusi (5. mai 2022. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Toledo (pereliikme elamisõigus – ebapiisavad vahendid), C-451/19 ja C-532/19, EU:C:2022:354, punkt 45 ja seal viidatud kohtupraktika).

28 Kolmanda riigi kodanikule riigis elamise õiguse andmisest keeldumine võib siiski liidu kodakondsuse soovitava toime kahtluse alla seada üksnes juhul, kui kolmanda riigi kodaniku ja tema liidu kodanikust pereliikme vahel on sõltuvussuhe, mille tõttu oleks liidu kodanik sunnitud asjaomase kolmanda riigi kodanikuga kaasa minema ja lahkuma kogu liidu territooriumilt (5. mai 2022. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Toledo (pereliikme elamisõigus – ebapiisavad vahendid), C-451/19 ja C-532/19, EU:C:2022:354, punkt 46 ja seal viidatud kohtupraktika).

29 Sellest järeldub, et kolmanda riigi kodanik võib saada ELTL artiklil 20 põhineva tuletatud elamisõiguse üksnes siis, kui niisuguse elamisõiguse andmata jätmise korral oleks nii ta ise kui ka tema pereliikmest liidu kodanik sunnitud liidu territooriumilt lahkuma. Seega võib niisuguse

tuletatud elamisõiguse andmine olla mõeldav üksnes juhul, kui kolmanda riigi kodanik, kes on liidu kodaniku pereliige, ei vasta tingimustele, mis on kehtestatud selles liikmesriigis, mille kodakondsus liidu kodanikul on, elamisõiguse saamiseks muude sätete ja eelkõige perekonna taasühinemist reguleerivate riigisiseste õigusnormide alusel (5. mai 2022. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Toledo (pereliikme elamisõigus –ebapiisavad vahendid), C-451/19 ja C-532/19, EU:C:2022:354, punkt 47 ja seal viidatud kohtupraktika).

30 Kui on aga tuvastatud, et riigisisese õiguse või liidu teisese õiguse alusel ei saa kolmanda riigi kodanikule, kes on liidu kodaniku pereliige, anda elamisõigust, on asjaolu, et kolmanda riigi kodaniku ja selle liidu kodaniku vahel on sõltuvussuhe, mille tõttu oleks nimetatud liidu kodanik oma kolmanda riigi kodanikust pereliikme liidu territooriumilt väljasaatmise korral sunnitud lahkuma kogu liidu territooriumilt, tagajärjeks see, et ELTL artikkel 20 põhimõtteliselt kohustab asjaomast liikmesriiki tunnustama selle kolmanda riigi kodaniku tuletatud elamisõigust (5. mai 2022. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Toledo (pereliikme elamisõigus – ebapiisavad vahendid), C-451/19 ja C-532/19, EU:C:2022:354, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).

31 Eeltoodust nähtub, et liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikule käesoleva kohtuotsuse punktides 27–30 kirjeldatud väga erilistes olukordades antud tuletatud elamisõigus tuleneb otseselt ELTL artiklist 20 (vt selle kohta 8. mai 2018. aasta kohtuotsus K. A. jt (perekonna taasühinemine Belgias), C-82/16, EU:C:2018:308, punkt 89).

32 Sellest järeldub, et tuletatud elamisõigus, mis on ELTL artikli 20 alusel kolmanda riigi kodanikul, kes on liidu kodaniku pereliige, omandatakse sõltumata sellest, kas liikmesriigi pädevad asutused on väljastanud elamisloa, vahetult liidu õiguse alusel, nagu sellega on tegemist ka EL toimimise lepingus ette nähtud liikumisvabaduste alusel liidu kodanikele antava riigis elamise õiguse puhul, või liidu kodanike kolmanda riigi kodanikest pereliikmete tuletatud elamisõiguse puhul, kui see liidu kodanik on kasutanud ühte nendest vabadustest, nt ELTL artikli 21 lõikes 1 ette nähtud vabadust (vt selle kohta 19. oktoobri 2004. aasta kohtuotsus Zhu ja Chen, C-200/02, EU:C:2004:639, punkt 46, ning 5. juuni 2018. aasta kohtuotsus Coman jt, C-673/16, EU:C:2018:385, punktid 23 ja 24).

33 Seega, kui liikmesriik väljastab elamislubasid isikutele, kellel on õigus elada selle liikmesriigi territooriumil ELTL artikli 20 alusel, ei tule sellist elamisluba pidada õigusloovaks aktiks, vaid aktiks, mille eesmärk on tuvastada selle liikmesriigi poolt kolmanda riigi kodaniku individuaalne olukord liidu õiguse seisukohast.

34 Vastupidi sellele, mida väidab Taani valitsus, ei ole tähtsust asjaolul, et ELTL artiklil 20 põhinev tuletatud elamisõigus sõltub käesoleva kohtuotsuse punktides 27–30 viidatud kohtupraktikast tulenevate teatud tingimuste täidetusest, eelkõige selle tingimuse täitmisest, mille kohaselt ei saa riigis elamise õigust saada muul alusel. Nimelt, kui sellise elamisõiguse tunnustamiseks nõutavad tingimused on täidetud, on see õigus omandatud sõltumata sellest, kas liikmesriigi pädevate asutuste otsusega on see õigus tuvastatud, samas vastupidisel juhul, kui elamisõiguse tunnustamise tingimused ei ole täidetud, ei ole seda õigust omandatud, ilma et oleks samamoodi nõutud, et keeldumine oleks sellises otsuses tuvastatud.

35 Järelikult tuleb teisele küsimusele vastata, et ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et tuletatud elamisõigus, mis on selle sätte alusel liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikul, tuleneb otseselt liidu õigusest, mistõttu liikmesriigi pädevate asutuste poolt sel alusel väljastatud elamisluba ei ole olemuselt õigusi andev akt.

Kolmas küsimus

36 Kolmanda küsimusega, mida tuleb analüüsida teisena, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et tuletatud elamisõigus, mis on selle sätte alusel liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikul, tekib hetkel, mil esitatakse taotlus sellise elamisõiguse tunnustamiseks.

37 Siinkohal piisab tõdemusest, et käesoleva kohtuotsuse punktides 27–30 meenutatud kohtupraktikast nähtub, et liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodaniku puhul tuleb seda elamisõigust tunnustada alates selle kodaniku ja liidu kodaniku sõltuvussuhte tekkimisest (8. mai 2018. aasta kohtuotsus K. A. jt (perekonna taasühinemine Belgias), C-82/16, EU:C:2018:308, punkt 89).

38 Sellises kohtuasjas nagu põhikohtuasi võib sõltuvussuhte tekkimise hetk vastata lapse sünnihetkele. Igal juhul on üksnes liikmesriigi pädevate kohtute või asutuste ülesanne iga juhtumi konkreetseid asjaolusid arvestades hinnata täpset ajahetke, millest alates võib asuda seisukohale, et kolmanda riigi kodaniku ja liidu kodaniku vahel on sõltuvussuhe.

39 Järelikult tuleb kolmandale küsimusele vastata, et ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et tuletatud elamisõigus, mis on selle sätte alusel liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikul, ei teki hetkel, mil esitatakse taotlus sellise elamisõiguse tunnustamiseks, vaid hetkest, mil tekib sõltuvussuhe selle kodaniku ja liidu kodaniku vahel.

Esimene küsimus

40 Esimese küsimusega, mida tuleb analüüsida kolmandana, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis seavad tuletatud elamisõiguse, mis on selle sätte alusel liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikul, tunnustamise tingimuseks selle, et sellele kodanikule tuleb anda tagantjärele viisa selles kolmandas riigis.

Vastuvõetavus

41 Euroopa Komisjon ei ole kindel, kas see küsimus on põhikohtuasja lahendamisel asjakohane, sest selles nimetatud viisanõue on osa riigisisese õiguse alusel riigis elamise õiguse andmise menetlusest, kuid põhikohtuasja kaebajale ei antud kõnesolevaks perioodiks sellist elamisõigust. Seega ei ole selge, kuidas peaks see viisanõue mõjutama riigis elamise õiguse andmist sama ajavahemiku suhtes liidu õiguse alusel.

42 Seoses sellega eeldatakse väljakujunenud kohtupraktikas, et liidu õiguse tõlgendamist puudutavad küsimused, mille liikmesriigi kohus on esitanud õiguslikus ja faktilises raamistikus, mille ta on määratlenud omal vastutusel ja mille paikapidavuse kontrollimine ei ole Euroopa Kohtu ülesanne, on asjakohased. Euroopa Kohus võib keelduda liikmesriigi kohtu esitatud eelotsusetaotlusele vastamast üksnes juhul, kui on ilmne, et taotletaval liidu õiguse tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja faktiliste asjaolude või esemega, kui probleem on hüpoteetiline või kui Euroopa Kohtule ei ole teada vajalikke faktilisi või õiguslikke asjaolusid, et anda talle esitatud küsimustele tarvilik vastus (27. aprilli 2023. aasta kohtuotsus M. D. (Ungarisse sisenemise keeld), C-528/21, EU:C:2023:341, punkt 49 ja seal viidatud kohtupraktika).

43 Kuigi käesoleval juhul on tõsi, et viisa tagantjärele väljastamise tingimus, millele eelotsusetaotluse esitanud kohus viitab, on osa riigisisese õiguse alusel riigis elamise õiguse andmise menetlusest, nähtub eelotsusetaotlusest siiski, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul on see tingimus nõutav ka ELTL artikli 20 alusel tuletatud elamisõiguse tunnustamiseks.

44 Neil asjaoludel ei saa asuda seisukohale, et esimese küsimusega taotletud ELTL artikli 20 tõlgendusel puudub igasugune seos põhikohtuasja esemega või et selles küsimuses tõstatatud probleem on hüpoteetiline.

45 Järelikult on küsimus vastuvõetav.

Sisulised küsimused

46 Tuleb meelde tuletada, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt on liikmesriikide ülesanne määrata kindlaks selle tuletatud elamisõiguse rakendamise kord, mida tuleb käesoleva kohtuotsuse punktides 27–30 nimetatud väga erilistes olukordades tunnustada kolmanda riigi kodaniku puhul ELTL artikli 20 alusel, tingimusel et need menetlusnormid ei kahjusta selle sätte soovitavat toimet nii, et selle tagajärjel peab nimetatud kolmanda riigi kodanik lahkuma kogu liidu territooriumilt ning selle kolmanda riigi kodaniku ja liidu kodaniku sõltuvussuhte tõttu on viimane nendel asjaoludel sunnitud temaga kaasa minema ja seetõttu ka ise liidu territooriumilt lahkuma (vt selle kohta 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (liidu kodaniku abikaasa), C-836/18, EU:C:2020:119, punktid 50 ja 51 ning seal viidatud kohtupraktika).

47 Lisaks nähtub kohtupraktikast, et kuigi ELTL artiklist 20 tulenev tuletatud elamisõigus ei ole absoluutne ja liikmesriigid võivad teatud erilistel asjaoludel selle andmisest keelduda, ei luba see säte liikmesriikidel siiski kehtestada sellest tuletatud elamisõigusest erandeid, mis takistaksid liidu kodaniku staatusest tulenevate põhiliste õiguste tegelikku kasutamist ja oleksid seega nende eranditega taotletavat eesmärki arvestades ebaproportsionaalsed (vt selle kohta 27. veebruari 2020. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Ciudad Real (liidu kodaniku abikaasa), C-836/18, EU:C:2020:119, punktid 47 ja 48, ning 5. mai 2022. aasta kohtuotsus Subdelegación del Gobierno en Toledo (pereliikme elamisõigus – ebapiisavad vahendid), C-451/19 ja C-532/19, EU:C:2022:354, punkt 49).

48 Nii on see riigisiseste õigusnormide puhul, mis seavad liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikule ELTL artikli 20 alusel antud tuletatud elamisõiguse tunnustamise tingimuseks selle, et sellele kodanikule antakse tagantjärele selles kolmandas riigis viisa.

49 On tõsi, et Euroopa Kohus on juba otsustanud, et riigisisese praktikaga kolmanda riigi kodanikule pandud kohustus lahkuda liidu territooriumilt enne seda, kui on analüüsitud, kas kolmanda riigi kodaniku ja tema liidu kodanikust pereliikme vahel võib olla sõltuvussuhe, et taotleda tema suhtes kehtiva territooriumile sisenemise keelu tühistamist või peatamist, võib seada ohtu ELTL artikli 20 soovitava toime, kui selle kohustuse täitmine toob kolmanda riigi kodaniku ja tema liidu kodanikust pereliikme sõltuvussuhte tõttu kaasa selle, et viimane on faktiliselt sunnitud temaga kaasa minema ja seega ka ise lahkuma liidu territooriumilt määramata kestusega ajaks (vt selle kohta 8. mai 2018. aasta kohtuotsus K. A. jt (perekonna taasühinemine Belgias), C-82/16, EU:C:2018:308, punktid 55 ja 56).

50 Vastupidi Saksamaa valitsuse väidetele ei saa sellest siiski järeldada, et liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodaniku kohustus lahkuda liikmesriigi territooriumilt, et täita kolmandas riigis viisa tagantjärele saamise tingimust, ei kahjusta ELTL artikli 20 soovitavat toimet juhul, kui viisa

andmise menetlus selles kolmandas riigis on piiratud kestusega, mis on käesoleval juhul lühem kui üks kuu, mistõttu põhikohtuasja kaebaja võib Saksamaa Liitvabariigist lahkuda koos oma Saksa kodanikust lapsega, kellel ei ole veel koolikohustust, et alustada tagantjärele oma päritoluriigis viisa andmise menetlust.

51 Nimelt võib selline tingimus otseselt mõjutada liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikule liidu õigusega antud tuletatud elamisõiguse põhisisu käesoleva kohtuotsuse punktides 27–30 nimetatud väga erilistes olukordades, kuna sellise elamisõiguse kasutamine eeldab tingimata asjaomase isiku sisenemist liikmesriigi territooriumile, ja järelikult võib liidu kodaniku ilma jätta võimalusest tegelikult kasutada põhilisi õigusi, mida tema staatus talle annab, kui nende isikute sõltuvussuhte tõttu sunnib see tingimus nimetatud kodanikku *de facto* lahkuma kogu liidu territooriumilt, et minna kaasa oma pereliikmega, kes on kolmanda riigi kodanik ja kelle suhtes see tingimus kehtib (vt selle kohta 27. aprilli 2023. aasta kohtuotsus M. D. (Ungarisse sisenemise keeld), C-528/21, EU:C:2023:341, punkt 60 ja seal viidatud kohtupraktika, ning 22. juuni 2023. aasta kohtuotsus Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Madalmaade kodanikust alaealise lapse Tai kodanikust ema), C-459/20, EU:C:2023:499, punktid 27 ja 31).

52 Lisaks on käesoleval juhul kõnealuse tingimuse tagajärg see, et kolmanda riigi kodanik võib olla sunnitud lahkuma kogu liidu territooriumilt, isegi kui liikmesriigi pädevad asutused on kindlaks teinud, et kolmanda riigi kodaniku ja tema liidu kodanikust pereliikme vahel on selline sõltuvussuhe, mis kohustaks liidu kodanikku temaga sellesse kolmandasse riiki kaasa minema, jättes liidu kodaniku ilma võimalusest tegelikult kasutada põhilisi õigusi, mida tema staatus talle annab, samas kui just sõltuvussuhte tõttu tuleb ELTL artikli 20 alusel põhimõtteliselt tunnustada kolmanda riigi kodaniku tuletatud elamisõigust (vt selle kohta 8. mai 2018. aasta kohtuotsus K. A. jt (perekonna taasühinemine Belgias), C-82/16, EU:C:2018:308, punktid 57 ja 58).

53 Sellest järeldub, et tingimus, mille kohaselt peab kolmanda riigi kodanik selleks, et talle omistataks ELTL artiklil 20 põhinev elamisõigus, saama selles riigis tagantjärele viisa, kujutab endast vormilist tingimust, mis praktikas jätab selle kodaniku ilma liidu õigusega antud õigusest, isegi kui sellise õiguse tunnustamise sisulised tingimused on täidetud. Seetõttu võib nimetatud tingimus jätta liidu kodaniku, kes on tema pereliige, ilma võimalusest tegelikult kasutada põhilisi õigusi, mida tema staatus talle annab, arvestades nende isikute sõltuvussuhet.

54 Lisaks ei saa sellist tingimust, mis sunnib liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikku käesoleva kohtuotsuse punktides 27–30 nimetatud väga erilistes olukordades – ja seega ka seda liidu kodanikku – lahkuma liidu territooriumilt kas või piiratud ajaks ja igal juhul ilma igasuguse tagasipöördumistagatiseta, pidada selle tingimusega taotletava eesmärgi suhtes proportsionaalseks.

55 Arvestades muu hulgas käesoleva kohtuotsuse punktides 35 ja 39 märgitut, kinnitab seda järeldust Saksamaa valitsuse esile toodud asjaolu, et riigisisesed õigusnormid näevad ette võimaluse kõnealusest viisamenetlusest loobuda konkreetsel juhul, kui on olemas seadusest tulenev õigus elamisloale.

56 Järelikult tuleb esimesele küsimusele vastata, et ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis seavad tuletatud elamisõiguse, mis on selle sätte alusel liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikul, tunnustamise tingimuseks selle, et sellele kodanikule tuleb anda tagantjärele viisa selles kolmandas riigis.

Neljas küsimus

57 Võttes arvesse vastust teisele küsimusele, ei ole neljandale küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

58 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (kümnes koda) otsustab:

1. **ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et tuletatud elamisõigus, mis on selle sätte alusel liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikul, tuleneb otseselt liidu õigusest, mistõttu liikmesriigi pädevate asutuste poolt sel alusel väljastatud elamisluba ei ole olemuselt õigusi andev akt.**

2. **ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et tuletatud elamisõigus, mis on selle sätte alusel liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikul, ei teki hetkel, mil esitatakse taotlus sellise elamisõiguse tunnustamiseks, vaid hetkest, mil tekib sõltuvussuhe selle kodaniku ja liidu kodaniku vahel.**

3. **ELTL artiklit 20 tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus riigisisesed õigusnormid, mis seavad tuletatud elamisõiguse, mis on selle sätte alusel liidu kodaniku pereliikmest kolmanda riigi kodanikul, tunnustamise tingimuseks selle, et sellele kodanikule tuleb anda tagantjärele viisa selles kolmandas riigis.**

Allkirjad